

JANINA STADNIK

ZOONIMIA WSI WYDRZA W POWIECIE TARNOBRZESKIM

Niniejsza praca została poświęcona zoonimii wsi Wydrza, położonej w gminie Grębów, na obrzeżach dawnej Puszczy Sandomierskiej. Jest to trzecia praca związana z zoonimią ludową Grębowszczyzny¹, a czwarta dotycząca powiatu tarnobrzeskiego². Terminologia, stan badań i klasyfikacja zoonimów zostały przedstawione obszernie w artykule J. Bubaka³, a w skrócie we wstępie do *Zoonimii wsi Zabrze*⁴.

Podczas wywiadu zebrano 638 nazw własnych zwierząt, w tym 16 nazw koni, 65 nazw krów, 1 nazwę byczka, 9 nazw kóz, 406 nazw psów, 144 nazwy kotów i 4 nazwy królików.

NAZWY KONI

Najwięcej nazw koni pochodzi od imion osobowych:

Basia, 1. brązowa klacz, 2. jasnobrązowa klacz. Zdr. od imienia *Barbara*.

Dr JANINA STADNIK – nauczycielka języka polskiego w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Tarnobrzegu; adres do korespondencji: e-mail: jstadnik450@o2.pl

¹ J. Stadnik, *Zoonimia wsi Zabrze w pow. tarnobrzeskim*, „Studia Filologiczne” 2(2001), s. 43-52; t a ż, *Zoonimia wsi Krawce w pow. tarnobrzeskim*, „Roczniki Humanistyczne” 55(2007), z.6, s. 121-143.

² T a ż, *Zoonimia wsi Jadachy w pow. tarnobrzeskim*, „Studia Filologiczne” 3(2002), s. 43-53.

³ *Zoonimia – nazwy zwierząt*, w: *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*, red. E. Rzetelska-Feleszko, Warszawa–Kraków 1998, s. 329-341.

⁴ S t a d n i k, *Zoonimia wsi Zabrze*, s. 43.

Baśka, 1. czarna klacz, 2. trzy brązowe klacze, 3. brunatna klacz, 4. czerwona klacz. Zdr. od imienia *Barbara*.

Kaśka, klacz maści kasztanowej. Zdr. od imienia *Katarzyna*.

Kuba, czarny koń. Zdr. od imienia *Jakub*.

Nazwy wiążące się z wyglądem zwierzęcia, a ściślej z barwą jego sierści:

Burka, brązowa klacz. Od ap. *bury*, z przyr. *-ka*.

Kasztan, rudawobrzązowy koń. Por. ap. *kasztan* ‘koń mający sierść koloru owocu kasztanowca, rudawobrzązową w różnych odcieniach’ SSz.

Pozostałe nazwy to:

Cieczka, czarna klacz średniego wzrostu. Według informatora nazwa wywodzi się od cech charakteru; por. gw. *Ciekać*⁵ ‘biegać, pędzić, gonić, latać’; także *ciec* ‘biec, pędzić’.

Haga, klacz gniada. Według informatora tak ją nazwała kuzynka od imienia klaczy ze stadniny.

Lalka, ciemnobrzązowa klacz. Od ap. *lalka*.

Lenor, koń maści czarnej. Nazwę nadali mu urzędnicy z SAPART⁶. Por. nazwę płynu do prania wełny: *Lenor*.

Perszing, czarny koń. Od nazwy pocisku raketowego: *pershing*.

Sumka, czarna klacz. Por. *sumka* zdr. od *suma* ‘pewna ilość pieniędzy’ SSz.

Wierna, ciemnobrzązowa klacz. Od ap. *wierny*, z tą nazwa została kupiona.

NAZWY KRÓW

W nazewnictwie krów najliczniejszą grupę tworzą nazwy określające bezpośrednio lub metaforycznie maść zwierzęcia. Do grupy nazw określających pigmentację sierści (barwy neutralne i właściwe, jednolite i niejednolite) należą:

Burka, 1. krowa bura, 2. biało-brązowa krowa. Od ap. *bury*, ‘ciemnoszary o brunatnym odcieniu’ SSz, z przyr. *-ka*.

⁵ T a ż, *Słownik gwary Grębowa (gwara lasowska)*, Wrocław 1973 (mps pracy magisterskiej w Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego i u autorki).

⁶ SAPART – Unijny Program Rozwoju Obszarów Wiejskich.

- Jagoda*, dwie czarne krowy. Od ap. *jagoda* a. *czarna jagoda* ‘krzewinka z rodziny wrzosowatych o czarnych owocach z niebieskawym nalotem’ SSz.
- Kalina*, 1. biało-czerwona 2. dwie czerwone krowy, 3. czerwono-biała. Od ap. *kalina*; por. *kalinowy* ‘mający kolor owoców kaliny’ SSz.
- Krasa*, czarno-biała krowa. Od ap. *krasy* dial. ‘pstry, zwykle o zwierzętach czarnych czy czerwonych z białymi plamami’ SSE.
- Krasula*, 1. trzy czerwono-białe krowy, 2. brązowo-biała, 3. biało-brązowa, 4. dwie czarne w białe łaty, 5. osiemnaście krów czarno-białych, 6. cztery krowy biało-czarne. Od ap. *krasy*; z przyr. *-ula*.
- Kwiatula*, czarna w białe łatki, z białą plamką w kształcie kwiatka na czole. Od ap. *kwiat*, z przyr. *-ula*.
- Laciata*, dwie czarno-białe krowy. Od ap. *laciaty* ‘niejednolity pod względem barwy; pokryty plamami o innym odcieniu lub kolorze niż cała powierzchnia’ SSz.
- Malinka*, czarno-biała krowa. Zdr. od ap. *malina*; por. *malinowy* ‘mający kolor właściwy owocom malin; różowoczerwony’ SSz.
- Smolicha*, dwie czarne krowy. Od ap. *smoła*, z przyr. *-icha*; por. *czarny jak smoła*.
- Wiśniocha*, dwie czerwone krowy. Od ap. *wiśnia*, tu w znaczeniu ‘kolor wiśniowy’; z przyr. *-ocha*.

Z właściwościami umaszczenia wiąże się też nazwa wskazująca plamę innej barwy zlokalizowaną na łbie zwierzęcia:

Łysocha, dwie czerwone krowy z białym łbem. Od ap. *łysy*, z przyr. *-ocha*.

Na wygląd lub zachowanie zwierzęcia wskazują ponadto:

- Łania*, czarno-biała krowa. Od ap. *łania* ‘samica jelenia lub daniela’ SSz.
- Mucha*, krowa maści szarej. Od ap. *mucha*.
- Osa*, krowa brązowo-biała. Według informatora nazwę nadano ze względu na zachowanie krowy.
- Sarna*, krowa maści rudej. Według właściciela nazwę nadano ze względu na jej wygląd. Jest wysoka, szczupła, łagodna, przypomina sarnę.

Nazwy wskazujące na wiek krowy:

- Młoda*, czerwono-biała krowa.
- Stara*, czarno-biała krowa.

Nazwa wskazująca na wielkość krowy:

Małocha, czerwona krowa. Od ap. mały, z przyr. *-ocha*.

W funkcji nazwy własnej może wystąpić wyraz pospolity będący określeniem krowy:

Cielucha, 1. krowa biało-czarna, 2. dwie krowy maści czerwonej. Por. ap. *cieluszka* ‘młoda krowa, jałoweczka’ SGP.

Nazwy krów pochodne od nazw znanych z seriali telewizyjnych i reklam:

Milka, 1. biało-czarna krowa, 2. dwie krowy czerwono-białe, 3. dwie krowy maści czerwonej. W związku z reklamą czekolady *Milka*.

Mucia, biało-czarna krowa. Por. *Mućka* – nazwa krowy z filmu *Sami swoi*.

Mućka, 1. trzy czarne krowy, 2. trzy czarno-białe, 3. trzy czerwono-białe. Nazwa przejęta z filmu *Sami swoi*.

Nazwy pochodne od nazwisk właścicieli:

Baranka, krowa maści czerwonej. Od nazwiska pierwszego właściciela krowy, z przyr. *-ka*.

Górajka, czarna krowa. Kupiona od właścicielki o nazwisku *Góraj*; z przyr. *-ka*.

Nazwy pochodne od imion osobowych pełnych:

Klaudia, krowa maści czarnej.

Malwina, biało-czerwona krowa.

Nazwy pochodne od imion osobowych zdrobniących lub spieszczonych:

Basia, biało-czerwona krowa. Zdr. od imienia *Barbara*.

Baska, 1. dwie biało-czerwone krowy, 2. płowa w białe łaty. Zdr. od imienia *Barbara*.

Józia, czerwono-biała krowa. Zdr. od imienia *Józefa*.

Kajtuś, biało-czarny byczek. Zdr. od imienia *Kajetan*.

Małgosia, biało-czarna krowa. Zdr. od imienia *Małgorzata*.

Marusia, biało-brązowa krowa. Od ros. imienia *Marusia* < *Maria*.

Zula, krowa maści czerwono-białej. Zdr. od imienia *Zuzanna*.

Pozostałe nazwy:

Kizia, czarno-biała krowa. Por. zawołanie na kota: *kizia*.

Małpa, krowa czarna w białe plamy. Od ap. *małpa*.

Palmówka, czerwono-biała krowa. Od ap. *palma* z przyr. *-ówka*.

NAZWY KÓZ

Od pewnego czasu rolnicy ponownie hodują kozy. Zanotowano 9 nazw kóz, pochodzących.:

a) od imion pełnych:

Emilia, szara koza.

Malwina, biało-czarna koza.

b) od imion zdrobniałych i spieszczonych:

Emilka, biało-czarna koza. Zdr. od imienia *Emilia*.

Kasia, biała koza. Zdr. od imienia *Katarzyna*.

Mela, biało-czarna koza. Zdr. od imienia *Melania*.

lub wskazujących na:

c) ogólne podobieństwo określonej kozy do innego zwierzęcia:

Misia, czarna koza. Od ap. *miś*.

d) wiek kozy:

Starucha, biało- płowa koza. Od ap. *stary*, z przyr. *-ucha*.

e) wielkość kozy:

Mała, mała biała koza.

f) inną cechę zewnętrzną:

Bazia, biało-czarna koza, z białą plamką na czole, stąd nazwa. Według informatora *bazia* to 'kotek na witkach wierzbowych'.

NAZWY PSÓW

W funkcji nazw własnych mogą wystąpić nazwy pospolite (rodzime i obce) będące określeniami psów:

Azor, 1. czarno-biały kundel, 2. duży, czarny pies, 3. duży, rudy chart, 4. duży, czarny owczarek niemiecki, 5. dwa duże, brązowe psy, 6. pies czarny, średniego wzrostu, 7. mały, czarny podpalany kundel, 8. czarny kundel, 9. mały, czarny pies, 10. szary pies, 11. duży czarny, podpalany niemiecki wilczur. Z fr. *azor* 'pies'.

Azorek, 1. niski, czarny pies, 2. czarno-biały kundel, 3. rudy pies średniego wzrostu. Zdr. od *Azor*.

Brysiek, średniego wzrostu szary pies, 2. czarny, podpalany pies. Zdr. od *Bryś*, a to od ap. *brytan*⁷.

Dingo, 1. czarno-biały kundel, 2. czarny, duży mieszaniec. Od ap. *dingo* 'dziki pies australijski' SSz.

Dog, wyżeł. Z ang. *dog* 'pies'.

Haski, duży, czarny pies. Od rasy psów *Huskey*.

Kundel, mały, czarny, podpalany kundel. Od ap. *kundel* 'pies, mieszaniec rasowy, najczęściej wiejski pies podwórzowy' SSz.

Op, owczarek podhalański. Skrót od: *owczarek podhalański*.

Sunia, 1. mała, ruda suczka, 2. suczka mała, czarna o długiej sierści, 3. suczka czarna podpalana, 4. ruda suczka, mieszaniec z jamnikiem. Zdr. od ap. *suka*.

Wilczur, czarny, podpalany wilczur. Od ap. *wilczur*.

⁷ S. Tomaszewska, D. Kęska, *Zoonimia gminy Buczek w województwie sieradzkim*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Linguistica” 15(1987), s. 37-59.

Do częstych należą nazwy określające maść zwierzęcia:

Burek, 1. dwa małe, bure kundle, 2. bury, podpalany pies, 3. bernardyn, 4. mały, czarny, podpalany pies. Od ap. *bury*, z przyr. *-ek*; por. pot. *burek* ‘nierasowy pies podwórzowy; kundel’ SSz.

Ciapek, 1. mały, biały kundel w czarne *ciapki* (plamki), a więc od cechy zewnętrznej psa⁸.

Karuś, mały, czarny pies. Od ap. *kary* ‘o maści konia: czarny’ SSz, z przyr. *-uś*.

Łatek, 1. duży, rudo-biały pies, 2. mały, brązowo-biały kundel, 3. biały w czarne łaty kundel, 4. mały, czarno-biały, podpalany kundel, 5. średniego wzrostu czarno-biały pies, 6. dwa duże, czarno-białe mieszańce, 7. średniego wzrostu cztery psy czarno-białe, 8. dwa biało-czarne kundle, 9. średniego wzrostu biało-czarny pies, 10. pies rudy, wysoki, w białe łaty, 11. duży, czarno-biały pies, 12. mały kundel, brązowy, w białe łaty, 13. duży, czarno-biały pies, 14. mały, biało-czarny kundel. Od ap. *łata*, zdr. *łatka* ‘plama odmiennego koloru na upierzeniu lub sierści zwierząt’ SSE.

Łatka, 1. czarna suczka w białe łatki, 2. biało-czarna suczka. Zdr. od ap. *łata*.

Rudi, rudy pies. Od ap. *rudy*, z przyr. *obcym-*, por. niżej *Roki*, *Tobi*.

Szarek, średniego wzrostu, szary pies. Od ap. *szary*, z przyr. *-ek*.

Z właściwościami umaszczenia wiążą się też nazwy metaforyczne:

Cygan, 1. duży, czarny pies, 2. wysoki, czarny mieszaniec, 3. duży, czarny, podpalany wilczur, 4. średniego wzrostu czarny kundel, 5. pies średniego wzrostu, czarny o długiej sierści, 6. czarny kundel z długą sierścią, 7. czarny mieszaniec z białą krawatką, 8. wilczur czarny, podpalany, 9. mały, czarny podpalany. Por. wyrażenie *czarny jak Cygan* SSz.

Czekolada, duża, brązowa suka. Od ap. *czekolada*.

Krecik, duży, czarny podpalany wilczur. Zdr. od ap. *kret*.

Kruczek, czarny kundel. Zdr. od ap. *kruk*.

Lisek, rudy pies podobny do lisa. Zdr. od ap. *lis*.

Mucha, 1. suczka biało-czarna, mieszaniec, 2. pięć małych czarnych suczek, 3. mała czarna podpalana suczka. Od ap. *mucha*.

Mulat, mały, brązowo-rudy pies. Od *Mulat* ‘człowiek urodzony ze związku białego mężczyzny z Murzynką lub białej kobiety z Murzynem’ SWO.

---

⁸ Cz. K o s y l, *Kynonimy literackie na tle zoonimii uzualnej*, cz. I, „Onomastica” 41(1996), s. 178.

Murzyn, 1. dwa duże, czarne psy, 2. mały, czarny kundel o długiej sierści, 3. dwa małe, czarne kundele, 4. mały, czarny podpalany pies, 5. dwa duże, czarne psy, 6. mały, czarny pies, 7. wilczur czarny, podpalany. Por. pot. *czarny jak Murzyn*.

Mrówka, mała, czarna suczka. Od ap. *mrówka*.

Pchelka, mała, czarna suczka. Zdr. od ap. *pchła*.

Śnieżka, mała, biała suczka. Od ap. *śnieg*, z przyr. *-ka*.

Kolejna grupa obejmuje nazwy wskazujące na ogólne podobieństwo określonych psów do innych zwierząt, przedmiotów, narzędzi, potraw itp. Podstawą porównania są takie cechy zwierzęcia, jak: wielkość, kształt sylwetki, tusza, ubarwienie, rodzaj sierści, charakterystyczna dla niego czynność. Do tej grupy zaliczam nazwy:

Baryła, biała suka. Od ap. *baryła* 'rodzaj dużej becзки' SSz; por. też ap. *baryłka* przen. 'osoba gruba, otyła, grubas' SSz.

Bączek, czarny, podpalany kundel. Zdr. od ap. *bąk*.

Kłębuszka, mała, czarna suczka. Por. *kłębuszek* 'mały kłębek' SSz.

Miś, 1. pies duży, biało-czarny, o długiej sierści, 2. dwa małe czarne psy, 3. pies mały, czarny, o długiej sierści, 4. mały, biały owczarek górski. Por. ap. *miś* 'pieszczotliwie, żartobliwie o niedźwiedziu; zabawka dziecięca wyobrażająca niedźwiadka' SSz.

Misia, 1. mała, ruda suczka, 2. żółta suka z czarnym pyskiem, mieszaniec. Od ap. *miś*.

Misiek, 1. dwa małe, czarne kundele, 2. duży, biały, o długiej sierści w czarne łaty owczarek, 3. średniego wzrostu, czarny podpalany kundel, 4. średniego wzrostu czarny pies, 5. biały kundel, 6. mały, rudy pies, 7. mały, biały pies, 8. czarny, średniego wzrostu pies, 9. biało-rudy średniej wielkości pies, 10. bury o długiej sierści, średniego wzrostu pies, 11. czarny, o długiej sierści pies, 12. mały, rudy kundel, 13. mały, bury kundel, 14. pies sierści żółtej, 15. duży biały pies, 16. czarny, duży owczarek, 17. duży, biały w brązowe łaty pies, 18. jasnobrązowy bernardyn. Od ap. *miś*, z przyr. *-ek*.

Miska, żółta suka. Od ap. *miś*, z przyr. *-ka*.

Misiu, duży, czarny, podpalany pies. Od ap. *miś*.

Niedźwiadek, pies średniego wzrostu, brązowy, o krótkiej sierści. Zdr. od ap. *niedźwiedź*.

Niedźwiedź, pies szaro-czarny, podpalany, o długiej sierści. Od ap. *niedźwiedź*.

Perła, 1. suka wilczur, 2. suka niskiego wzrostu, czarna podpalana. Od ap. *perła*.

Perełka, 2 czarno-białe suczki. Zdr. od ap. *perła*.

Platek, duży, czarny, pies. Od ap. *platek*.

Tofik, 1. mały, bury pies, 2. mały, czarno-biały pies, 3. mały, czarny pies. Por. *toffi* 'cukierek mleczny, ciągnący się' SSz.

Tygrys, rudy pies. Od ap. *tygrys*.

Żaba, 1. mała, czarna suczka, 2. czarny pies średniej wielkości, 3. mały, brązowy pies, 4. biało-popielaty mały pies. Od ap. *żaba*.

Żabka, 1. mała, czarna suczka, 2. suczka brązowo-biała, 3. mała, szara podpalana suczka. Zdr. od ap. *żaba*.

Na puszystą sierść wskazują nazwy:

Punia, 1. suczka o sierści biało-żółtej, 2. suka biało-czarna, owczarek alzacki, 3. czarna suka. W związku z ap. *puch*, *puszek*.

Puniek, mały, rudy piesek. Zob. wyżej.

Punio, żółty pies. Zob. wyżej.

Pusia, mała, czarna podpalana suczka. Zob. wyżej.

Puszałek, czarny mieszaniec o długiej sierści. Zob. wyżej.

Puszek, 1. mały, czarny kundel, 2. mały, czarny pies, 3. wilczur, 4. średniej wielkości czarny, puszysty pies, 5. mały, bury pies, 6. biało-brązowy pies, 7. biało-rudy pies, 8. kundel, czarny podpalany, mieszaniec z wilczurem, 9. żółty pies. Od ap. *puszek*.

Na wielkość psa wskazują nazwy:

Bimbek, szary jamnik, doberman. W formie *Bimbek* ekspresywne udźwięcznienie (por. *babrać* i *paprać*). Por. pot. *pimpek* 'o małym dziecku, bardzo niskim mężczyźnie', *pimperlaj* 'kurdupel, pędrak, zabawny malec, smarkacz'⁹.

Bobik, 1. czarny, podpalany pies, 2. pies o żółtej sierści. Od ap. *bobo* *pieszcz.* 'małe dziecko, zwykle niemowlę', z przyr. *-ik*.

Bobuś, mały, rudy pies. Od ap. *bobo*, z przyr. *-uś*.

Kulka, 1. mała, czarna podpalana suczka, 2. rudy pies, Zdr. od ap. *kula*.

Pimpek, 1. kundel średniego wzrostu, czarny, podpalany, o długiej sierści, 2. kundel średniej wielkości z krótką sierścią, 3. mały, rudy piesek, 4. duży,

⁹ Tamże, s. 175.

biały pies, 5. mały, popielato-brązowy kundel, 6. mały, czarny pies, 7. średniego wzrostu czarny pies, 8. czarny, podpalany jamnik, 9. pudel o czarnej sierści, 10. wysoki, jasnobrażowy pies, 11. mały, biały pies, 12. duży, czarny pies, 13. biało-żółty pies. Por. *Bimbek*.

Pimpa, czarna, mała suczka. Zob. *Pimpek*.

Pimpola, czarna suczka średniego wzrostu. Zob. *Pimpek*.

Nazwy wskazujące na charakter, usposobienie, inteligencję, nawyki i skłonności psów, ich różnorodne wady i zalety rozpatrywane z perspektywy właściciela:

Baca, owczarek górski. Częsta nazwa psów pasterskich, od ap. *baca*.

Ciapek, 1. mały, czarny pies, 2. biało-czarny pies, 3. mały, rudy o długiej sierści. Por. gw. *ciapek* ‘ślamazarny, powolny’ SSz.

Dzikus, pies średniego wzrostu, czarno-biały. Od ap. *dziki* – ze względu na jego zachowanie.

Gapa, mały, czarny pies o długiej sierści. Por. ap. *gapa* ‘człowiek nierozgarnięty, nieuważny, fujara, oferma’ SSz.

Lejek, mały, czarno-biały pies. Od ap. *lać* (ze względu na częste potrzeby fizjologiczne).

Morus, 1. duży, rudy pies, 2. mały, czarny kundel, 3. duży, szaro-biały kundel. Od ap. *morus* ‘brudas’ BrSE.

Osa, brązowa, mała suczka. Od ap. *osa*, 2. przen. ‘o kimś uszczypliwym, zjadliwym, dokuczliwym’, fraz. *cięty jak osa*.

Psota, mała, czarna suczka. Od ap. *psocić*.

Szczekuś, 1. mały, rudy kundel, 2. mały, płowy pies, 3. średniego wzrostu, czarny z białą krawatką. Od ap. *szczekać*, z przyr. *-uś*.

Do płaszczyzny konsytuacji (styczności) zaliczam nazwy, które nawiązują do pewnych zdarzeń dotyczących konkretnego zwierzęcia i różnych okoliczności towarzyszących aktowi nominacji:

Norka, mała, czarna, podpalana suczka. Lubi kopać nory. Od ap. *nora*, z przyr. *-ka*.

Znajda, suka, czarna podpalona. Została znaleziona przez właściciela. Por. ap. *znajda* ‘dziecko znalezione, dziecko nieznanymi rodziców’ SSz.

Liczną grupę tworzą nazwy pochodne od imion bohaterów literackich i filmowych lub od nazw zaczerpniętych z seriali telewizyjnych i reklam:

Aks, duży, czarny mieszaniec. Nazwa wzięta od nazwy dezodorantu *Axe*.

Atos, 1. duży, czarny owczarek niemiecki, 2. bernardyn, o sierści brązowej.

Od bohatera powieści *Trzej muszkietierowie* A. Dumasa.

Aza, 1. duża, czarna suka, 2. wyżlica, 3. suka czarna, podpalana. Por. imię Cyganki z *Chaty za wsią* J. I. Kraszewskiego.

Bambo, czarny kundel średniego wzrostu. Nazwa wzięta z wiersza *Murzynek Bambo* J. Tuwima.

Bambek, niski, czarny pies. Por. *Bambo*; z przyr. *-ek*.

Bary, 1. biało-czarny kundel, 2. trzy duże, białe owczarki podhalańskie, 3. duży, czarny pies, 4. dwa czarne, podpalane wilczury, 5. duży, czarny mieszaniec. Nazwa zapożyczona z powieści Curwooda *Bari, syn Szarej Wilczycy*.

Betowen, duży bernardyn, o sierści biało-brązowo-czarnej. Od imienia psa z filmu *Beethoven*.

Bolek, mały, czarny mieszaniec. Od imienia *Bolek* z serialu *Bolek i Lolek*.

Bugs, 1. mały, rudy kundel, 2. wyżeł. Od imienia z filmu *Królik Bugs*.

Bulinka, mała, biało-brązowa, suczka. Por. imię bałwanka z serialu telewizyjnego dla dzieci *Buli*.

Cywil, 1. duży, czarny, podpalany wilczur, 2. szary, mały kundel, 3. duży, czarny mieszaniec, 4. duży, czarny podpalany wilczur. Nazwa przejęta z serialu telewizyjnego *Przygody psa Cywila*.

Dino, 1. wilczur, 2. duży, czarno-biały pies, 3. wilczur czarny, podpalany, 4. dwa małe, czarne psy, 5. wyżeł. Por. *Dino* – imię dinozaura z serialu *Między nami jaskiniowcami*.

Dunaj, 1. wilczur, 2. czarny, podpalany. Nazwa znana z powieści *Ten obcy* J. Jurgielewiczowej.

Dżeki, 1. rudy pies, 2. wilczur, 3. mały, biało-czarny kundelek, 4. mały biało-brązowo-czarny pies, 5. mały, rudy kundel, 6. czarno-biało-szary pies, 7. duży, czarny pies, 8. owczarek. Por. imię psa z serialu telewizyjnego dla dzieci *Dżeki i Nuka*.

Elza, biały, duży owczarek górski. Nazwa przejęta z filmu *Elza z afrykańskiego buszu*.

Fazi, 1. mały, czarny pies, 2. niski czarny kundel, 3. brązowy podpalany kundel, 4. czarny, podpalany. Nazwa przejęta z filmu *Mapeciątka*.

- Fifek*, mały, rudy kundel. Por. *Fifi* imię chłopca z serialu *Rodzina zastępcza*, z przyr. -ek; w serialu *Fifi* jest zdr. od *Filip*.
- Fifi*, biały kundel. Zob. *Fifek*.
- Goldi*, mały, brązowy pies. Według właściciela imię psa pochodzi od nazwiska austriackiego skoczka Andreasa Goldbergera, popularnie zwanego *Goldi*.
- Golec*, czarny, średniego wzrostu mieszaniec. Por. nazwisko muzyków z zespołu *Golec "Orkiestra*.
- Gucio*, 1. mały, brązowy pies, 2. duży, szary pies. Nazwa zaczerpnięta z serialu telewizyjnego *Pszczółka Maja*.
- Kazan*, duży, czarny pies. Kynonim zapożyczony z powieści Curwooda *Szara wilczyca*.
- Klakier*, duży, biały pies. Nazwa kota z serialu telewizyjnego dla dzieci *Smurfy*.
- Kusy*, wyżeł. Por. imię psa w *Panu Tadeuszu* A. Mickiewicza.
- Lessi*, duża brązowa suka. Por. imię psa z książki *Lassie, wróć* Erica Knighta.
- Maja*, mała, czarna suczka. Nazwa przejęta z serialu telewizyjnego *Pszczółka Maja*.
- Mika*, 1. czarna suka, wilczur, 2. duża suka o szarej sierści. Por. imię z serialu telewizyjnego *Myszka Miki i goście*.
- Mikruś*, jamnik. Nazwa zaczerpnięta z książki J. Grabowskiego *Puc, Bursztyń i goście*.
- Nuka*, 1. mała, biała suczka, 2. suka średniego wzrostu o sierści kremowej, 3. brązowa suka, 4. duża, czarna suka. Por. serial telewizyjny dla dzieci *Dżeki i Nuka*.
- Pimpuś*, mały, szary pies. Nazwa przejęta z utworu M. Konopnickiej *Szkolne przygody Pimpusia Sadelko*.
- Pipi*, mały, czarny pies, 2. suczka, kundelek o popielatej, długiej sierści. Nazwa zapożyczona od imienia bohaterki z opowiadania szwedzkiej pisarki Astrid Lindgren *Pipi Langstrum obchodzi Boże Narodzenie*.
- Pluto*, 1. pies niskiego wzrostu, bury, 2. pies średniego wzrostu, biało-brązowy, o puszystej sierści, 3. mały biało-brązowy pies, 4. mały czarno-biały pies. Nazwa znana z serialu telewizyjnego *Przygody Myszki Miki i Kaczora Donalda* W. Disneya.
- Rambo*, 1. mały, biało-rudy pies, 2. czarno-biały pies, 3. duży, rudy w czarne pręgi mieszaniec, 4. czarno-biała suczka, 5. duży, biały owczarek górski, 6. duży, czarny mieszaniec. Od imienia tytułowego bohatera z filmu *Rambo*.
- Reksio*, 1. mały, czarny kundel, 2. dwa czarno-białe kundele, 3. dwa rude psy średniego wzrostu, 4. średniego wzrostu bury kundel, 5. duży, biały pies, 6. małego wzrostu, popielaty, o długiej sierści, 7. średniej wielkości czarny

- pies. Por. imię psa z serialu telewizyjnego *Reksio* lub z filmu *Reksio i Pucek* na podstawie opowiadania J. Grabowskiego.
- Robik*, mały, czarny pies. Nazwa zapożyczona z opowiadania *Rob i Rab*.
- Rocco*, duży, czarny podpalany pies. Nazwa zapożyczona od imienia włoskiego reżysera *Rocco Tano*.
- Roki*, 1. wilczur, 2. czarny, podpalany bokser, 3. duży, rudy pies, 4. owczarek niemiecki, czarny podpalany. Nazwa pochodzi z filmu *Rocky*; tak nazywa się tytułowy bohater – bokser.
- Saba*, 1. duży, czarny podpalany pies, 2. duży biały mieszaniec, 3. duży biało-rudy pies, 4. duży, czarny pies, 5. szara, wysoka suka, w czarne kropki, 6. dużego wzrostu biała suka, 7. bernardyn. Nazwa zapożyczona z powieści H. Sienkiewicza *W pustyni i w puszczy*.
- Skiba*, pies średniego wzrostu czarno-biały. Nazwa przejęta z filmu *Pazury Skiby*.
- Skubi*, duży, brązowy pies. Nazwa psa z serialu lub filmu dla dzieci (kreskówki) *Scooby-Doo*.
- Spajka*, czarno-biała wyżlica. Od nazwy brytyjskiego zespołu muzycznego *Spice Girls*.
- Szarik*, 1. duży, czarny pies, 2. owczarek niemiecki, czarny podpalany, 3. dwa duże rudo-białe psy, 4. cztery duże, czarne wilczury, 5. duży, czarny mieszaniec, 6. cztery duże, czarne podpalane wilczury, 7. trzy duże czarne mieszańce, 8. mały, rudy pies, 9. duży mieszaniec o sierści brązowej. Kynonim zapożyczony z powieści J. Przymanowskiego *Czterej pancerni i pies*, która stała się podstawą scenariusza popularnego serialu telewizyjnego. Por. ros. *szarik* ‘kulka, kuleczka’.
- Szogun*, 1. wilczur, 2. duży, czarny mieszaniec, 3. czarny podpalany pies. Nazwa zapożyczona z tytułu filmu *Szogun*.
- Tarzan*, duży, rudy pies. Por. *Tarzan*, bohater powieści Burroughsa, wielu filmów i komiksów.
- Tina*, 1. mała, płowa suczka, 2. dobermanka. Nazwa przejęta z tytułu czasopiśma *Tina*.
- Zora*, suczka rasy wyżeł. Zob. wyżej.
- Zorro*, duży, czarny mieszaniec. Nazwa przejęta od nazwy bohatera z serialu lub filmu *Zorro*.

Od nazw postaci mitologicznych i historycznych pochodzą:

- Amor*, biało-szary wilczur. Por. *Amor* – rzymski bóg miłości. Nazwa kojarzy się też z łac. *amor* i wł. *amore* ‘miłość’.

Ares, 1. collie, 2. trzy duże, czarne, podpalane psy, 3. wilczur, 4. kundel średniego wzrostu, czarny podpalany, 5. czarny, duży mieszaniec, 6. owczarek. Por. *Ares*, gr. bóg wojny; według SMGR pies należy do zwierząt poświęconych Aresowi.

Brutus, 1. czarno-biały duży pies, 2. duży, czarny pies, 3. rottweiler, 4. wilczur, 5. czarny podpalany pies. Por. *Brutus*, polityk i pisarz rzymski, uczestnik spisku przeciw Cezarowi. Nazwa przeniesiona na skutek wtórnego skojarzenia z ap. *brutal*, *brutalny*.

Cezar, 1. owczarek kaukaski, 2. duży, rudy pies, 3. duży, czarny pies, 4. duży, czarny mieszaniec. Od imienia rzym. wodza i męża stanu.

Diana, 1. suka sierści biało-rudej, chart, 2. suka, wilczur. Od imienia rzymskiej bogini łowów i lasów utożsamianej z grecką Artemidą, władczynią lasów i dzikich zwierząt. Bogini ta uważana jest za patronkę myśliwych.

Gaja 1. suka, owczarek górski, 2. wyżlica. Por. gr. *Gaja* – Ziemia; według SMGR pojmowana jako żywioł pierwotny, z którego powstały pokolenia bogów.

Hades, pies rasy bernardyn. Por. *Hades*, gr. bóg zmarłych, SMGR.

Hektor, wilczur. Por. *Hektor*, gr. bohater trojański, syn Priama i Hekabe, SMGR.

Nero, 1. czarny, podpalany pies, 2. czarny, średniego wzrostu pies, 3. duży mieszaniec, szaro-biały, 4. średniego wzrostu rudo-biały mieszaniec, 5. duży, szary pies, 6. duży, rudy pies, 7. pies czarny, z niewielkimi jasnymi plamami, średniej wielkości, 8. mały, jasnobrązowy pies. Od imienia cesarza rzymskiego (ze względu na wartość konotacyjną ‘okrutny, zły’).

Nazwy pochodne od zaszczytnych tytułów:

Lady, rottweiler, suka, czarna podpalana. Od ang. *lady* ‘angielski tytuł przysługujący żonie i córkom lorda; także zwrot grzecznościowy; pani’.

Lord, 1. niski, czarny, podpalany kundel, 2. duży, szaro-biały pies, 3. czarno-szary wilczur. Od ap. *lord* ‘dziedziczny tytuł wyższej szlachty angielskiej przysługujący parom Anglii; także nadawany za zasługi; osoba mająca ten tytuł’ SSz.

Reks, 1. biały, duży pies, 2. czarny pies średniego wzrostu, 3. szary mieszaniec, 4. biały kundel średniego wzrostu, 5. czarny, średniego wzrostu mieszaniec, 6. duży, czarno-biały pies, 7. mały, biały kundel, 8. biało-czarny, średni kundel, 9. średniego wzrostu mieszaniec biało-brązowo-czarny. Od łac. *rex* ‘król’.

Grupę kynonimów pochodnych od imion osobowych reprezentują:

a) nazwy od imion pełnych:

Adela, suczka, kundel o długiej sierści, maści brązowej. Od imienia *Adela*.

Bazyli, mieszaniec z wilczurem. Od rzadko spotykanego imienia *Bazyli*.

Bernard, duży, biało-brązowy pies, bernardyn. Od imienia *Bernard* z nawiązaniem do nazw rasy.

Bruno, duży, czarny, podpalany pies. Od imienia *Bruno*.

Daria, biały owczarek. Od imienia *Daria*.

Feliks, mały, czarny, podpalany kundel. Od imienia *Feliks*.

Iwo, duży, czarny wilczur. Od imienia *Iwo*.

Kacper, 1. pies średniego wzrostu, biały, o puszystej, długiej sierści, 2. duży, czarny podpalany, 3. czarny podpalany. Od imienia *Kacper*.

Michał, kundel średniego wzrostu, brązowy. Od imienia *Michał*.

Oskar, 1. wilczur, 2. mały, czarny pies, 3. wyżeł, 4. duży mieszaniec z żółtymi łatami, 5. duży, czarny pies o puszystej sierści, 6. duży, czarny mieszaniec, podpalany, 7. wilczur podpalany. Od imienia *Oskar*.

b) nazwy od imion zdrobniałych lub spieszczonych:

Adelka, suka duża biało-żółta. Zdr. od imienia *Adela*.

Bartek, 1. mały, rudy pies, 2. mały, czarny pies, 3. wysoki, czarny mieszaniec o długiej sierści. Zdr. od imienia *Bartłomiej*.

Czarek, 1. czarno-biały mieszaniec, 2. czarny średniego wzrostu pies, 3. mały, czarny pies, 4. kundel mały, czarny, o długiej sierści. 5. mały, czarny, podpalany pies, 6. duży, biało-czarny pies. Od ap. *czarny* z nawiązaniem do imienia *Czarek* – zdr. od *Cezary*¹⁰.

Czaruś, biało-popielaty kundel. Zob. wyżej.

Dora, suka rasy bernardyn. Skr. od imienia *Dorota*, *Teodora*.

Felek, mały, brązowy pies. Zdr. od imienia *Felicjan* albo *Feliks*.

Fred, 1. mały, biało-rudy kundel, 2. średniego wzrostu biało-rudy mieszaniec o długiej sierści. Zdr. od imienia *Alfred*.

Fredi, rudy mieszaniec. Zob. wyżej.

Grześ, biały, podpalany pies. Zdr. od imienia *Grzegorz*.

Hipcio, mały, biało-czarny pies. Zdr. od imienia *Hipolit*.

¹⁰ S. Warchoń, *Kwestionariusz do badania zoonimii ludowej w Polsce na tle słowiańskim*, Lublin 1993, s. 115.

Kajtek, mały, rudy kundel. Zdr. od imienia *Kajetan*, por. też pot. *kajtek* ‘o małym chłopcu; o kimś niskim’.

Kuba, 1. średniego wzrostu czarny podpalany pies, 2. średniego wzrostu czarny mieszaniec, 3. dwa małe, rude kundele, 4. duży biało-rudy pies, 5. biało-brązowy kundel, 6. mały, czarny kundel. Zdr. od imienia *Jakub*.

Kubuś, 1. mały, rudy kundel, 2. dwa, małe, czarne psy, 3. duży, czarny owczarek niemiecki, 4. czarny mieszaniec, 5. średniego wzrostu, czarny z białym krawatem, z brązowo-białymi stopami, 6. mały, czarny z białym krawatem, 7. czarny kundel z białymi łatkami. Zdr. od imienia *Jakub*.

Maciek, 1. średniego wzrostu czarny mieszaniec o kręconej sierści, 2. czarny, tłusty pies, 3. tłusty, bury kundel. Zdr. od imienia *Maciej*; por. też ap. *maciek* ‘salceson; żołądek; brzuch zwłaszcza duży; obżartuch’ KSGP.

Maks, 1. mały, rudy pies, 2. mały, brązowy pies, 3. dwa duże, czarne psy, 4. średniego wzrostu czarny mieszaniec, 5. duży, brązowo-rudy pies, 6. czarny, średniego wzrostu pies, 7. czarny, podpalany kundel, 8. owczarek kaukaski, 9. bernardyn duży, o długiej sierści, biały w brązowe łąty, 10. wilczur. Zdr. od imienia *Maksymilian*.

Maksio, żółto-czarno-biały pies. Zob. wyżej.

Maniuś, mały, rudy pies. Zdr. od imienia *Marian*.

Micio, mały, biało-czarny pies. Zdr. od imienia *Mieczysław* a. *Mikołaj*.

Mikuś, niski kundel, czarny, podpalany. Zdr. od imienia *Mikołaj*.

Nela, suka rasy bokser. Zdr. od imienia *Aniela*, *Kornela*.

Ola, czarna podpalana suka. Zdr. od imienia *Aleksandra*.

Ziutek, biało-żółty pies. Zdr. od imienia *Józef*.

c) od imion i nazwisk obcych:

Berta, 1. ruda suczka, kundel, 2. owczarek niemiecki. Por. niem. imienia *Berta*.

Borys, 1. czarno-biały pies, 2. owczarek niemiecki, czarny podpalany. Od ros. imienia *Borys*.

Dżon, niski czarny kundel. Od ang. imienia *John*.

Dżony, duży, czarny owczarek. Od ang. imienia *Johnny* < *John*.

Ester, duża, czarna suka, mieszaniec. Od żyd. imienia *Ester*.

Nelson, czarny kundel średniego wzrostu. kundel. Od ang. nazwiska *Nelson* (spotykane też w funkcji imienia).

Niko, duży, czarny wilczur. Por. łac. imienia *Nicon*.

Rita, suka żółto-biało-czarna. Od imienia *Rita*.

Sadam, brązowy pittbul. Od nazwiska dyktatora irackiego.

Semir, wilczur. Nazwa od imienia *Simira Stilica*, piłkarza z Bośni grającego w „Lechu” Poznań.

Sara, 1. wilczur – suka, 2. collie – suka, 3. cocker-spanier, brązowo-biała suka, 4. rottweiler, czarna suka, 5. ruda suczka, 6. owczarek niemiecki, 7. biało-czarna suka. Od imienia żyd. *Sara*.

Sonia, 1. suka, szary wilczur, 2. mała, czarna podpalana suczka. Od ros. imienia *Sonia*.

Tobi, rudy pies. Por. ang. zdr. od imienia *Tobias*.

Pozostałe nazwy psów to:

Babin, żółty pies. Od ap. *baba*.

Bambus, czarny, podpalany pies. Może od pot. *bambus* ‘Murzyn’.

Bos, wyżeł. Od ap. *boss* ‘szef, zwierzchnik’.

Bucz, biało-brązowy bernardyn. Od ap. *buczeć*, ‘wydawać niski, przeciągły dźwięk’ SSz.

Busia, duża suka, brązowo-biała rasy Lessi. Nazwa niejasna.

Bzyku, mały, czarny kundel. Od ap. *bzyk* ‘dźwięk wydawany przez owady w locie, wskutek szybkiego poruszania skrzydłami’.

Cacek, mały, czarny kundel. Zdaniem właściciela nazwa pochodzi od ap. *cacko* przestarz. ‘zabawka dziecienna’ SSz.

Capucino, mały, beżowy pies. Od nazwy kawy *Cappuccino*.

Caro, czarny, podpalany pies. Od ap. *caro* ‘kolor w kartach’.

Dolar, 1. bernardyn, 2. dalmatyńczyk. Od ap. *dolar* ‘jednostka monetarna Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej’ SSz.

Drinks, bokser, 2. wyżeł. Od ap. ang. *drink* ‘pić’.

Figa, ruda suczka. Od ap. *figa* ‘owoc drzewa figowego’ SSz.

Fido, czarny podpalany pies. Nazwa zapożyczona od producenta czapek dziecięcych *Fido*.

Jarpen, cocker – spaniel brązowo-biały, o sierści długiej kręconej. Nazwa niejasna.

Jerniu, pies rasy york przywieziony z tym imieniem z Francji. Nazwa niejasna.

Korek, czarny podpalany. Od ap. *korek* ‘masa korkowa, surowiec uzyskiwany z kory niektórych roślin drzewiastych (dąb korkowy, korkowiec amurski) SSz.

Laka, średniego wzrostu brązowa suczka. Od ap. *laka* ‘żywica używana do wyrobu i zdobienia naczyń, mebli, pudełek itp.’ SSz.

Micha, brązowa podpalana suka. Od ap. *micha* < *misa*.

Nobliczek, wilczur. Według informatorki nazwa pochodzi z j. czeskiego.

- Mikrobi*, mały, czarny pies. Według informatorki nazwa pochodzi od wyrazu *mikrobus*.
- Opciuch*, biały, duży owczarek podhalański. Nazwa niejasna.
- Piko*, mały, czarny mieszaniec. Od ap. *pik* 'kolor w kartach'.
- Panda*, czarna podpalana suka. Od ap. *panda* 'zwierzę drapieżne z rodziny szopów żyjące w Azji (w Chinach)' SSz.
- Perszing*, czarny pies. Od nazwy pocisku raketowego: *pershing*.
- Pikuś*, mały, czarno-biały pies. Od ap. *pik*, zob. wyżej.
- Pinek*, ciemnobrązowy pies. Nazwa niejasna.
- Pysia*, suczka pekińczyk. Według informatora nazwa pochodzi od ap. *pysio*, spieszczenie od *pysk*.
- Pysio*, mały brązowy kundel, o długiej sierści. Zob. wyżej.
- Pyśka*, suczka o brązowej sierści. Zob. wyżej.
- Rose*, pies mały, czarny podpalany, o długiej sierści. Właścicielka opiekuje się psami we Francji. Ma dwa psy w Polsce: *Rose* i *Zaza*.
- Sigma*, czarny, podpalany owczarek niemiecki. Por. *sigma* 'nazwa litery alfabetu greckiego' SWO.
- Silikon*, mały czarny pies. Od ap. *sylikon* 'tworzywo krzemoorganiczne' SWO.
- Smok*, duży, biały owczarek podhalański. Od ap. *smok*.
- Szajbus*, czarny podpalany pies. Por. pot. *szajbus* 'osoba o niezrównoważonym zachowaniu'.
- Szaman*, biały pies w czarne łaty. Od ap. *szaman* 'u niektórych społeczeństwach niecywilizowanych: czarownik, znachor, pośredniczący między duchami a ludźmi, posiadający jakoby nadprzyrodzoną moc oddziaływania na rzeczywistość' SSz.
- Tajfun*, duży, brązowo-biały pies. Od ap. *tajfun* 'cyklon tropikalny o bardzo niskim ciśnieniu w środku i wiatrach o sile huraganu, występujący w południowo-wschodniej Azji i w zachodniej części Oceanu Spokojnego' SSz.
- Tiger*, czarny podpalany mieszaniec. Od ang. *tiger* 'tygrys'.
- Zaza*, czarna podpalana suczka. Zob. *Rose*.
- Żulik*, pies żółty. Por. pot. *żulik* 'łobuz, chuligan, awanturnik'.

NAZWY KOTÓW

Nazewnictwo kotów jest słabo zakorzenione i stosunkowo nowe. Potwierdziły to wcześniej przeprowadzone badania we wsiach: Zabrze, Jadachy

i Krawce. Imiona kotom nadają najczęściej dzieci. Ogółem zanotowano 144 nazwy kotów.

Nazwy określające maść zwierzęcia:

Białus, biały kot. Od ap. *biały*, z przyr. *-us*.

Buras, bury kot. Od ap. *bury*, z przyr. *-as*.

Burasek, bury kot. Od ap. *bury*, z form. złożonym *-as-ek*.

Burek, 1. buro-biały kot, 2. bury kot. Od ap. *bury*, z przyr. *-ek*.

Buruś, bury kot. Od ap. *bury*, z przyr. *-uś*.

Buryś, ciemnobrazowy kot. Od ap. *bury*, z przyr. *-yś*.

Czarnuch, czarny kot. Od ap. *czarny*, z przyr. *-uch*.

Krasy, biało-szary kot. Od ap. *krasy* dial. 'pstry, zwykle o zwierzętach czarnych czy czerwonych z białymi plamami' SSE.

Łatek, 1. szaro-biały kot, 2. czarno-biały kot, 3. kot czarny z białymi łatami. Od ap. *łata* 'plama odmiennego koloru na upierzeniu lub sierści zwierząt' SSE.

Łatka, czarno-biała kotka. Zdr. od ap. *łata*.

Rudi, duży, rudy kot. Od ap. *rudy*, z nawiązaniem do imienia *Rudi* < *Rudolf*.

Rudy, pięć rudych kotów. Od ap. *rudy*.

Rudzik, 1. rudy kot z brązowymi pasemkami, 2. biało-rudy kot. Od ap. *rudy* z przyr. *-ik*.

Siwula, kotka biało-siwa. Od ap. *siwy*, z przyr. *-ula*.

Siwulka, popielata kotka. Zob. wyżej.

Siwy, siwy kot. Od ap. *siwy*.

Szarek, biało-szary kot. Od ap. *szary*, z przyr. *-ek*.

Z wyglądem zewnętrznym zwierząt łączą się też inne nazwy o typie motywacji bezpośredniej lub metaforycznej:

Bąbel, szary kot. Od ap. *bąbel*.

Bidusia, mały, biały kot. Od ap. *biedny* a. *bieda*, z przyr. *-usia*.

Brzydula, szaro-brązowo-ruda kotka. Tak nazwana ze względu na brzydką sierść. Od ap. *brzydki*, z przyr. *-ula*.

Kitka, mała, biało-czarno-brązowa kotka. Zdr. od ap. *kita* 'puszysty ogon zwierzęcia, zwłaszcza lisa lub wiewiórki' SSz.

- Kropka*, biały kot w czarne kropki. Od ap. *kropka*. Nazwa nadana młodemu zwierzęciu i utrwalona siłą konserwatywności językowej¹¹.
- Kruczek*, czarny kot. Por. wyrażenie *czarny jak kruk*. SSz.
- Krzywy Ogonek*, czarny kot. Od cechy zewnętrznej; kot ma krzywy ogon.
- Miś*, biało-bury kot. Od ap. *miś*.
- Misia*, 1. biało-czarna kotka, 2. szara kotka. Od ap. *miś*.
- Murzynek*, czarny kot. Por. pot. *czarny jak Murzyn*.
- Murzynka*, czarna kot. Zob. wyżej.
- Nutka*, szara kotka. Zdr. od ap. *nuta*.
- Pimpek*, szaro-biały kot. Por. pot. *pimpek* ‘o małym dziecku, bardzo niskim mężczyźnie.’
- Popiołek*, popielaty kot. Od ap. *popiół* z przyr. *-ek*, por. *popielaty* ‘mający barwę podobną do popiołu, jasnoszary’ SSz.
- Skarpetka*, szara kotka z białą krawatką i białymi skarpetkami na nogach. Zdr. od ap. *skarpetka*.
- Smoleń*, czarny kot. Od ap. *smoła*.
- Szczurek*, szary w białe łaty kot. Zdr. od ap. *szczur*.
- Tajger*, szary kot. Od ang. *tiger* ‘tygrys’.
- Tygrys*, bury w szare pręgi kot. Z wyglądu podobny do tygrysa, groźny, cętkowany. Od ap. *tygrys*.
- Tyгрыsek*, 1. szaro-biały kot, 2. szary kot o długiej sierści. Zdr. od ap. *tygrys*.

Nazwa wskazująca na właściwość sierści:

- Pusia*, bura, puszysta kotka. W związku z ap. *puch*, *puszek*.
- Puszek*, mieszaniec z persem, rudy puszysty kot. Od ap. *puszek*.

Kolejne nazwy wskazują na charakter lub usposobienie zwierzęcia:

- Bimbelek*, czarny kot. Od ap. *bimbać* ‘lekceważyć kogoś lub coś’.
- Drańciuch*, 1. biało-brązowy kot, 2. biało-czarny kot. Nazwano je ze względu na zachowanie. Od ap. *drań*, z przyr. *-ciuch*.
- Dzikus*, czarny kot w żółte kropki. Od ap. *dziki*, z przyr. *-us*.
- Hrabia*, biały, duży kot. Zdaniem właścicielki kot dumny, kapryśny. Od ap. *hrabia*.

¹¹ Cz. K o s y l, *Nazewnictwo kotów w literaturze pięknej na tle zoonimii uzualnej*, cz. I, „Annales UMCS” sectio FF, vol. 14/15(1996/1997), s. 381.

Klusia, bury, otyły kot. Od ap. *klusek*.

Lotna, biało-czarna kotka. Od ap. *lotny*; por. *latać* 1. pot. ‘biegać uganiać, włączyć się’ SSz

Pyszalek, szary kot. Por. ap. *pyszalek* ‘człowiek zarozumiały, pyszny, butny’ SSz.

Nazwy utworzone od czasowników i wykrzykników onomatopeicznych, wyrażających naśladowanie głosu wydawanego przez koty:

Miauczyk, żółto-czarny kot. Od ap. *miauczeć*, z przyr. *-yk*.

Mruczek, 1. szaro-biały kot, 2. biały kot, 3. sześć czarno-białych kotów, 4. szaro-brązowo-biały kot, 5. biały kot w czarne łaty, 6. szary kot, 7. czarny kot, 8. popielaty kot. Od ap. *mruczeć*, z przyr. *-ek*.

Mruczka, szara kotka. Od ap. *mruczeć*, z przyr. *-ka*.

Mruczuś, 1. czarno-biały kot, 2. szary kot. Od ap. *mruczeć*, z przyr. *-uś*

Mrumek, bury kot. Od ap. *mruczeć* a od wykrzyknika *mrū – mru!*

Kolejną grupkę obejmują nazwy, które wywodzą się od pierwotnych zawołań na koty (interiekcji). Niektóre z nich mogą też wtórnie funkcjonować w języku jako synonimy wyrazu *kot*¹².

Kicia, bury kot. Por. zawołania na kota: *kici, kicia, kiciuś*.

Kicia Lola, szara kotka. Zob. wyżej. Druga cz. od imienia *Lola*.

Kici, biało-popielaty kot. Zob. wyżej.

Kidzia, czarno-biała kotka. Por. *kicia*.

Kizia, bury kot. Por. zawołanie na kota: *kizia*.

Kizia-Mizia, kotka biało-czarna z rudymi prążkami kotka. Por. zawołania: *kizia, kyzia*; też w połączeniu *kizia-mizia, kizi- miziu*.

Kiziuś, 1. czarny kot, 2. biało-szary kot. Od *kizia*, z przyr. *-uś*

Nazwy pochodne od imion osobowych:

a) od imion pełnych:

Anita, szara kotka.

Bazyli, bury kot.

Kacper, biało-szary kot.

Oskar, 1. mały, biały kot, 2. rudy kot.

¹² Tamże, s. 383.

Pafnucy, czarny kot.

Sara, 1. brązowa kotka, 2. czarno-brązowa kotka.

Walenty, biało-szary kot.

b) od imion zdrobniałych lub spieszczonych:

Franek, biało-szary kot. Zdr. od imienia *Franciszek*.

Kubuś, czarny kot. Zdr. od imienia *Jakub*.

Maciek, 1. popielaty kot, 2. kot perski. Zdr. od imienia *Maciej*.

Maks, rudo-biały kot. Zdr. od imienia *Maksymilian*.

Micio, biały kot o długiej sierści. Zdr. od imienia *Mieczysław*.

Miciu, biało-szary kot. Zob. wyżej.

Mietek, czarny kot. Zdr. od imienia *Mieczysław*.

Moli, czarny, półperski kot. Por. ang. *Molly* < *Mary* (= *Maria*).

Rysiek, rudy kot. Zdr. od *Ryszard*.

Rysia, brązowa kotka. Zdr. od imienia *Ryszard*.

Tom, szary kot. Zdr. od imienia *Tomasz*.

Tula, czarno-brązowa kotka. Zdr. od imienia *Oktawia*, *Antonina*.

Wacek, czarno-biały kot. Zdr. od imienia *Wacław*.

Waluś, brązowy kot. Zdr. od imienia *Walenty*.

Nazwy pochodne od imion bohaterów literackich i filmowych lub od imion znanych z seriali telewizyjnych i reklam:

Betowen, szary kot. Od imienia psa z filmu *Beethoven*.

Bonifacy, czarny kot. Nazwa przejęta z bajki *Przygody kota Filemona*.

Chantaro, czarno-biały kot. Od imienia chomika z bajki *Chantaro*.

Cywil, czarny kot. Nazwa znana z serialu telewizyjnego *Przygody psa Cywila*.

Dzinks, czarny kot z białą łatką. Por. nazwę stworza z japońskiej kreskówki *Poke Mon*.

Filemon, 1. biało-szary kot, 2. biało-czarny kot, 3. rudo-biały kot, 4. czarny kot. Nazwa zaczerpnięta z telewizyjnego serialu dla dzieci *Przygody kota Filemona*.

Gizmo, szary kot. Por. nazwę stworza z telewizyjnej bajki *Gremliny* (ang. tytuł *The Gremlins*).

Gremlin, szary kot. Zob. wyżej.

Gucio, 1. mały, szary kot, 2. szary kot. Nazwa przejęta z serialu telewizyjnego *Pszczółka Maja*.

Jerry, szary kot. Od nazwy myszki z kreskówki *Tom and Jerry*.

Klakier, 1. mały, czarny kot, 2. czarno-biały kot, 3. czarny kot. Por. nazwę kota z filmu dla dzieci *Smurfy*.

Kultok, kot perski. Por. nazwę zespołu *Kult*, w którym śpiewa Kazik Staszewski.

Mika, mieszaniec persa, brązowo-biała-czarno-żółta kotka. Zob. *Miki*.

Miki, 1. czarno-biały kot, 2. biało-ruda kotka. Nazwa przejęta z serialu telewizyjnego *Myszka Miki*.

Mikula, czarna kotka. Zob. *Miki*.

Mufaza, kot perski, popielato-rudy o długiej sierści. Od imienia lwa z filmu *Król Lew* (*Lion King*).

Pucek, czarno-biały kot. Nazwa pochodzi z książki *Reksio i Pucek* J. Grabowskiego.

Od imion postaci historycznych i mitologicznych:

Bachus, biało-bury kot. Por. *Dionizos*, zwany też *Bachusem* ‘bóg winnej latorośli, wina i mistycznego szału’ SMGR.

Cezar, szary, perski kot. Od imienia rzym. wodza i męża stanu.

Herod, czarny kot. Od imienia króla Judei, znanego z Biblii.

Pozostałe nazwy:

Babi, biało-czarny kot. Od ap. *Baba*, z przyr. *-i*, por. *Rudi*.

Czika, półperski kot. Por. hiszp. *chica* ‘dziewczyna’.

Miś Ptyś, miłutki popielaty kot. Nazwa złoż. Pierwszy człon od ap. *miś*, drugi od ap. *ptyś*, ‘ciastko wyrabiane z parzonego ciasta, napełnione bitą śmietaną’ SSz.

Mikana, rudo-czarno-biały kot. Nazwa niejasna.

Mina, czarno-biała kotka. Nazwa niejasna.

Mosielek, czarny kot. Nazwa niejasna.

Ninia, biało-szara kotka. Nazwa niejasna

Nutka, szara kotka. Zdr. od ap. *nuta*; por. też *nucić*.

Ojciec, czarny kot. Od ap. *ojciec*. Właścicielka ma kilka kotów i jednego najstarszego nazwała ojciec.

Perelka, 1. czarny kot, 2. szaro-biały kot. Zdr. od ap. *perła*.

Persia, 1. czarno-ruda puszysta kotka, mieszaniec z persem, 2. szaro-bura puszysta kotka. Od ap. *pers* ‘rasa kota’.

Silikon, biało-czarny kot. Od ap. *silikon* ‘tworzywo krzemoorganiczne’ SSz.

NAZWY KRÓLIKÓW

Bugs, czarno-biały królik. Por. imienia królika z telewizyjnej bajki *Królik Bugs*.

Misiek, szary królik. Zdr. od ap. *miś* z przyr. *-ek*.

Trusia, duży, szary królik. Por. zawołania na królika: *truś*, *truś*.

Zorro, szary królik, przy oczach ma czarne łatki. Por. imienia tytułowego bohatera filmu *Zorro*.

W zoonimii wsi Wydrza najwięcej nazw koni (9) pochodzi od imion osobowych: *Basia*, *Baśka* (6), *Kaśka* i *Kuba*. Występują tylko dwie nazwy wiążące się z wyglądem zwierzęcia, a ściślej z barwą jego sierści: *Burka* i *kasztan*. Nowe nazwy koni, dotychczas niespotykane w tym regionie, to: *Cieczka*, *Haga*, *Lenor*, *Perszing* i *Sumka*.

W nazewnictwie krów większość nazw ma związek z wyglądem zwierzęcia, a więc barwą jego sierści czy też wzorzystością deseni (48): *Burka* (2), *Jagoda*, *Kalina* (4), *Krasa*, *Krasula* (31), *Kwiatula*, *Łaciata*, *Malinka*, *Smolicha* i *Wiśniocha*. Są to nazwy typowe dla dawnej zoonimii ludowej.

Do tradycyjnych zaliczam też nazwy: 1. wskazujące na wiek krowy: *Młoda*, *Stara*, 2. wskazujące na wielkość krowy: *Małocha*. 3. wskazujące na wygląd i zachowanie zwierzęcia: *Łania*, *Mucha*, *Osa*, *Sarna*, 4. nazwę określającą płęć zwierzęcia: *Cielucha*.

W nazewnictwie krów w Wydrzy występują ponadto nazwy pochodne od imion osobowych pełnych: *Klaudia*, *Malwina* oraz od imion zdrobniatych i spieszczonych: *Basia*, *Baśka* (3), *Małgosia*, *Marusia* i *Zula*. Używanie „ludzkich” imion dla zwierząt jest bardzo charakterystyczne dla współczesnej zoonimii.

Zanotowano tylko dziewięć nazw kóz. Dwie nazwy kóz pochodzą od imion pełnych: *Emilia*, *Malwina*. Od imion zdrobniatych i spieszczonych pochodzą trzy nazwy: *Emilka*, *Kasia* i *Mela*. Występują jeszcze cztery inne nazwy: *Misia* od ap. *miś*, *Starucha* od ap. *stara*, *Bazia* od ap. *bazia* 'kotek na wtkach wierzbowych' i *Mala*.

Słownictwo dotyczące psów jest bogate i zróżnicowane. Do nazw tradycyjnych zaliczamy wyrazy pospolite (rodzime i obce) będące określeniami psów, które mogą wystąpić w funkcji nazw własnych np. *Azor* (11), *Azorek* (3), *Brysiak* (2), *Dingo* (2), *Dog*, *Haski*, *Kundel*, *Sunia* (4) i *Wilczur*. Zaliczamy tu także nazwy określające maść zwierzęcia: *Burek* (4), *Ciapek*, *Karuś*, *Łatek* (14), *Łatka* i *Szarek*. Z właściwościami umaszczenia wiążą się też nazwy o typie motywacji bezpośredniej lub metaforycznej np. *Cygan* (9), *Krecik*, *Kruczek*, *Lisek*, *Mucha* (3), *Mulat*, *Murzyn* (7), *Mrówka*, *Pchelka*, *Rudi*

i *Śnieżka*. Także do tradycyjnych należą nazwy wskazujące na puszystą sierść: *Punia* (2), *Puniek*, *Pusia*, *Puszatek*, *Puszek* (9) oraz nazwy wskazujące na ogólne podobieństwo określonych psów do innych zwierząt: *Miś* (4), *Misia* (2), *Misiek* (18), *Niedźwiadek*, *Niedźwiedź*, *Tygrys*, *Żaba* (4) i *Żabka* (3).

Obok nazw tradycyjnych uwidaczniają się nowe tendencje w nazewnictwie. Liczną grupę tworzą nazwy pochodne od imion bohaterów literackich i filmowych lub od imion znanych z seriali telewizyjnych i reklam np. *Aks*, *Atos* (2), *Aza*, *Bambo*, *Bary* (5), *Betowen*, *Bolek*, *Bugs*, *Cywil* (4), *Dina* (5), *Dunaj*, *Dżeki* (8), *Eliza*, *Fazi* (3), *Fifek*, *Goldi*, *Golec*, *Gucio* (2), *Kazan*, *Klakier*, *Kusy*, *Maja*, *Mika* (2), *Mikruś*, *Nuka* (4), *Pimpus*, *Pluto* (4), *Rambo* (6), *Reksio* (7), *Robik*, *Rocco*, *Roki* (4), *Saba* (7), *Skubi*, *Spajka*, *Szarik* (9), *Szogun* (3), *Tarzan*, *Tina* (2), *Zoro* i *Zora*. Występują także kyonimy pochodne od imion postaci mitologicznych i historycznych np. *Amor*, *Ares* (6), *Brutus* (3), *Cezar* (3), *Diana* (2), *Gaja* (2), *Hades*, *Hektor*, *Nero* (8), *Tora* (2) oraz nazwy pochodne od zaszczytnych tytułów: *Lady*, *Lord* (3), *Reks* (9).

Pojawia się nowy typ nazw psów równy imionom osobowym rodzimym i obcym. W tej grupie kyonimów występują nazwy pochodne od imion pełnych: *Adela*, *Bazyli*, *Bernard*, *Bruno*, *Iwo*, *Daria*, *Feliks*, *Kacper* (3), *Michał*, *Oskar* (7), od imion zdrobniałych lub spieszczonych: *Adelka*, *Bartek* (2), *Czarek* (6), *Czaruś*, *Dora*, *Felek*, *Fred* (2), *Fredi*, *Grześ*, *Hipcio*, *Kajtek*, *Kuba* (6), *Kubuś* (7), *Maciek* (3), *Maks* (10), *Maksio*, *Maniuś*, *Micio*, *Mikuś*, *Nela*, *Ola* i *Ziutek* i od imion obcych: *Berta* (2), *Borys* (2), *Dżon*, *Dżony*, *Ester*, *Iwo*, *Nelson*, *Niko*, *Sadam*, *Sara* (5), *Sonia* (2), *Rita*, *Tobi*.

Zebrano również stosunkowo dużo (142) nazw kotów. Do tradycyjnych należą nazwy określające maść zwierzęcia: *Białus*, *Buras*, *Burasek*, *Burek* (2), *Buruś*, *Burys*, *Czarnuch*, *Krasy*, *Łatek* (3), *Rudek* (2), *Rudi*, *Rudy*, *Siwula*, *Siwulka*, *Siwy* i *Szarek* lub wskazujące na charakter i wyposażenie zwierzęcia: *Bimbelek*, *Drańciuch*, *Dzikus*, *Hrabia*, *Klusia* i *Lotna*. W tej grupie zwierząt znajdziemy również nazwy związane z wyglądem zewnętrznym zwierząt, o typie motywacji bezpośredniej lub metaforycznej: *Kitka*, *Kropka*, *Kruczek*, *Krzywy Ogonek*, *Miś*, *Misia* (2), *Murzynek*, *Murzynka*, *Nutka*, *Popiołek*, *Pusia*, *Puszek*, *Smoleń*, *Tajger* i *Tygrys*, nazwy wywodzące się od pierwotnych zawołań na koty: *Kici*, *Kicia*, *Kidzia*, *Kizia*, *Kizia-Mizia*, *Kiziuś*, *Kiziuś* i *Minia* oraz nazwy utworzone od czasowników i wykrzykników onomatopeicznych, wyrażających naśladowanie głosu wydawanego przez koty: *Miauczyk*, *Mruczek* (8), *Mruczka*, *Mruczuś* (2) i *Mrumek*.

Obok tradycyjnych nazw uwidaczniają się w nazewnictwie kotów nowe tendencje. Zanotowano 24 nazwy kotów pochodnych od imion bohaterów literackich

i filmowych: *Betowen, Bonifacy, Chantaro, Cywil, Dino, Dzinks, Filemon* (4), *Gizmo, Gremlin, Gucio* (2), *Jerry, Klakier* (3), *Kultok, Mika, Miki* (2), *Mufona i Pucek*, a także nazwy utworzone od imion postaci historycznych i mitologicznych: *Bachus, Cezar i Herod*. Do nazw nowego typu zaliczymy również nazwy pochodne od imion osobowych pełnych lub zdrobniałych i spieszczonych: *Anita, Bazyli, Kacper, Panfucy i Walenty. Franek, Kubuś, Maciek* (3), *Maks, Micio, Miciu, Mietek, Rysiek, Rysia, Tom, Tula, Wacek i Waluś*.

Niektóre nazwy powtarzają się w obrębie różnych gatunków zwierząt: *Basia* (nazwa kłaczy i krowy), *Baśka* (nazwa 6 kłaczy i 3 krów), *Betowen* (nazwa kota i psa), *Burka* (nazwa kłaczy i krowy), *Cezar* (nazwa 3 psów i kota), *Łatek* (nazwa 3 kotów i 14 psów), *Misiek* (nazwa królika i 18 psów), *Tajger* (nazwa psa i kota).

Zauważyć trzeba, że dawniej nie nadawano imion kotom i królikom. Obecnie szerzy się zwyczaj nazywania kotów, zwłaszcza w rodzinach, gdzie są małe dzieci.

WYKAZ SKRÓTÓW

- BrSE – A. Brückner, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 1959.
 KSGP – J. Karłowicz, *Słownik gwar polskich*, t. I-VI, Kraków 1900-1911.
 SGP – *Słownik gwar polskich PAN*, od 1977 r.
 SMGR – P. Grimal, *Słownik mitologii greckiej i rzymskiej*, przeł. J. Łanowski, Wrocław 1987.
 SSE – F. Sławski, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, t. I-V, Kraków 1952-1982.
 SSz – *Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, t. I-III, Warszawa 1978-1981.
 SWO – *Słownik wyrazów obcych PWN*, Warszawa 1980.

ZOONIMY OF WYDRZA VILLAGE IN TARNOBRZEG ADMINISTRATIVE DISTRICT

Summary

The article is devoted to the folk names of domestic animals such as: horses, cows and bull-calves, goats, rabbits, dogs and cats.

The material consisting of 638 names was collected in Wydrza village in Tarnobrzeg administrative district. The author discusses the motivation of names and their formative built. She also draws attention to the changes which have been in progress in folk zoomyms (the rejection of traditional names to the benefit of the new ones, especially these derived from personal names and often overtaken from the mass media).

Słowa kluczowe: onomastyka, zoonimia ludowa, motywacja nazw.

Key words: onomastics, folk zoonims, names motivation.